

RAZMIŠLJANJA IVANA FILIPA VEZDINA

ANTE SEKULIĆ

(Zagreb)

UDK 1(091)
Pregledni članak
Primljen: 2. 12. 1999.

Životopisni sažetak

U novijim proučavanjima znanosti i duhovnosti karmelićana među Hrvatima zaustavio sam se pred *Ivanom Filipom Vezdinom*, bosonogim redovnikom, pretećom brojnih grana europske indologije.¹ Vezdinovo hrvatsko podrijetlo europski pisci zanemaruju: »Kada smo ga mi postali svjesni, s ponosom smo i ne bez razloga, počeli isticati kako je autor prve tiskane sanskrske gramatike bio Hrvat iz Donje Austrije.«²

Međutim, životopis Filipa Vezdina (1748–1806) potiče nekoliko pripomena. Najprije, o njegovu podrijetlu: rođen je u hrvatskoj obitelji, u Donjoj Austriji, u Cimovu/Cimofu (Hof am Leithagebirge).³ Danas se obično govori i piše da je gradišćanski Hrvat. Zatim, treba imati na umu da je svoje obiteljsko ime zamijenio redovničkim (1768); u dvadesetim godinama svoga života obukao je karmelićansko redovničko odijelo i – prema običajima onoga doba među redovnicima – uzeo je ime *Paulinus a sancto Bartholomaeo*. Pristupio je bosonogim karmelićanima u Linzu.⁴ Izabrao je, dakle, strožu granu karmelićana: *bosonogi* redovnici obdržavaju prvotno pravilo, *obuveni* žive svoje redovništvo prema ublaženom pravilu.⁵

¹ Obiteljsko ime, prezime različito je zabilježeno: *Vesdin, Wesdin, Wezdin, Verdin, Vezdin*. O podrijetlu neki pisci misle da je Austrijanac, za druge je Slaven, a god. 1968. pripomenuo je Ivan Slamnig da nije »uspjio pronaći da bi se Vezdin izjasnio o svojoj nacionalnosti« (Rad HAZU, 10, 550–554). Za srpske pisce bio je »južnoslavenskog«, »jugoslavenskog« podrijetla.

² Radoslav Katičić, *Stara indijska književnost*, 46.

³ U mjesnom *Taufprotokollu* ubilježeno je 1748. u travnju: »Die 25. ejusdem (:mensis A. S.) baptizatus est Philippus parentum Georgii Vesdin, et consortis ejus Helena. Patrini fuere Simon Ivesicz et Catherina Medvenicsin«.

⁴ Samostan karmelićana u Linzu (Lienz) spominje se god. 1349. u sklopu gornjonjemačke redodržave (Die oberdeutsche Provinz) u koju je bilo uključeno područje Austrije i Ugarske.

⁵ Usp. Ante Stantić, *Karmelićani*. Zagreb, 1995, 145–146.

U životopisnim podacima zabilježeno je naukovanje i izobrazba Vezdina u Šopronju, Linzu i Pragu. Ondje je završio (u Pragu) filozofiju i bogosloviju (1770). Prag je, naime, već god. 1379. proglašen najvišim redovničkim učilištem.⁶ Sadržaj se Vezdinove naobrazbe nije razlikovao od drugih onodobnih svećeničkih i redovničkih pripravnika, s pripomenom da je prosvjetiteljstvo sve više prodiralo u crkvene odgojne i obrazovne zavode. Vezdin je istočne jezike učio u Rimu.

U trećoj godini svoga svećeništva krenuo je fra Paulin od sv. Bartolomeja kao vjerovjesnik na Malabarsku obalu. U vjerovjesničkoj službi proveo je razdoblje od 1776. do 1789.⁷ No, nema cjelovita odgovora na pitanje zašto je bosonogi karmelićanin krenuo u misije. Unatoč povijesnoj činjenici da je kršćanstvo stiglo u južnu Indiju već u I. stoljeću, nameću se pitanja o razlozima koji su potakli relativno mladog redovnika na put u južnu Indiju. Vezdin je, naime, pripadao kontemplativnom crkvenom redu, kojemu nije značajka dušobrižništvo niti druge slične djelatnosti. K tomu treba imati na umu da bosonogi karmelićani žive strog, samozatajni redovnički život (post, dvosatno dnevno razmatranje, duboka šutnja i sl.). Možda su neki pisci željeli pojednostaviti raščlambu niza sličnih pitanja te pišu da je Vezdin »bio upućen na 10 godina u malabrijsku misiju« (I. Brajković). No, prema nutarnjem redovničkom ustroju karmelićanske zajednice Vezdin nije mogao biti upućen u misije bez osobne želje ili suglasnosti. U Rimu se pak pripremao učeći potrebne jezike za buduću službu. K tomu treba pripomenuti da je na misijskom području ostao više od deset godina.

Nakon povratka iz malabrijske misije Vezdin je živio u Firenzi i Rimu, gdje je 7. siječnja 1806. umro. Promjena boravišta Vezdinova nakon povratka na europsko tlo bila je – prema nekim podacima – uvjetovana političkim zbivanjima (francuski prodori i osvajanja). Od šezdeset životnih godišta kao redovnik proživio je trideset, a u vjerovjesničkoj službi pak petnaestak.⁸

Vezdinova djela

U potrazi za djelima I. Filipa Vezdina treba svladati niz teškoća, a Ivan Slamning je priznao da nije bio uspješan u tom poslu u firentinskim knjižnicama.⁹ O rukopisnim djelima nema spomena, a tiskana (objelodanjena) djela

⁶ J. Smet, Ulr. Dobhan, *Die Karmeliten*. Freiburg, Basel, Wien, 1980, 82.

⁷ G. Barone, *Vita, precursori ed opere del Padre Pavlino da s. Bartolomeo (Filippo Vezdin)*. Napoli, 1888.

⁸ Usp. I. Slamning, *Filip Vezdin (...)*, 501–554.; G. Barone, *Vita, precursori ed opera (...)*; Zdr. Matišić, *Od Vezdina do Vezdina (...)*; M. Jauk-Pinhak, *Hinduizam u Vezdinovu djelu (...)* i dr.

⁹ I. Slamning, *Filip Vezdin (1748–1806) ...*, 551.

spominju se u ozračju prosvjetiteljske želje za što opsežnijim i pouzdanim podacima o istočnim kitajsko(kinesko)-indijskim područjima, pa je u gradišćanskom glasilu *Hrvatske novine* (12. ožujka 1999) u prigodnom članku napisano: »Napisao je (I. F. Vezdin, A. S.) brojna djela o indijskoj kulturi i civilizaciji (...). Na prošnju tamošnjega kralja sastavio mu je englesko-portugalsko-malajalamsku gramatiku. Po povratku iz Indije predstavio je Europi 18. stoljeća indijsku kulturu. Napisao je i pod redovničkim imenom pak objavio brojna djela o indijskom jeziku, kulturi, vjerovanju, običaju i slično«. ¹⁰

Među teškoćama je, dakle, i ime pisca koji se javlja i pod krsnim i pod redovničkim imenom; ograničen je broj knjiga sačuvanih u javnim (pa i samostanskim) knjižnicama, a možda nekim istražiteljima teškoću čine i jezici na kojima su djela napisana: latinski i talijanski (Vezdinov latinski jezik zaslužuje posebnu pozornost).

No, »Veleum je« – kako Nikola V. Gržetić naziva Vezdina – »svojim radom davao silne poticaje ne samo tadašnjem upoznavanju s indijskim sadržajima nego je pridonio i njihovim daljnjim, utemeljenijim, sustavnijim i sveobuhvatnijim proučavanjima«. ¹¹

Među njegovim djelima najčešće se spominju:

- *Sidharubam seu gramatica Samscredamica, cui accedit Dissertatio historico-critica in linguam Samscredamicam*. Roma, 1790.
- *Vyacarana seu locupletissima Samscredamica linguae institutio, in usum fidei praeconum in India orientali et virorum litteratorum in Europa adornata*, Roma, 1804. (novo prošireno i prerađeno izdanje prve slovnice). ¹²
- *Systema Brahmanicum, liturgicum, mythologicum, civile, ex monumentis Indicis Musei Borgiani Velitris*. Roma, 1791.
- *Viaggio alle Indie orientali*. Roma, 1766.
- *De antiquitate et affinitate linguae Zendicae, Samscredamicae et Germanicae dissertatio*. Roma, 1788.

O djelima Ivana Filipa Vezdina napisane su brojne pripomene, ali prosudbene monografije nema. Vezdinu se priznaje da je složio i tiskao prvu sanskrtsku slovnicu *Sidharubam seu gramatica Samserdamica* i da je napisao prvu metodičku studiju o srodnosti indoeuropskih jezika (*De antiquitate et affinitate linguae Zendicae ...*). Međutim, najpoznatije Vezdinovo djelo jest *Viaggio alle Indie orientali*, koje se ne može (i ne smije) shvatiti samo kao

¹⁰ *Hrvatske novine*, 12. ožujka 1999. uz sliku I. F. Vezdina.

¹¹ I. Kolbas, *Na počecima (...)*, 76.

¹² *Isto djelo*, 73.

putopis po Indiji, nego je Vezdin u knjizi skupio svoja razmišljanja i usporedbe o indijskoj uljudbi s europskom i drugim kulturama; u toj je knjizi opazio sličnosti sanskrta s grčkim i latinskim; sa sanskrta »majke svih indijskih jezika« prevodio je ulomke klasične indijske književnosti.

Među piscima koji su proučavali Vezdinove knjige brojni su mišljenja da je djelo *Systema Brahmanicum, liturgicum, mythologicum, civile, ex monumentis Indicis...* enciklopedijski rad o vjerskom i građanskom indijskom ustroju. Već god. 1797. djelo je prevedeno na njemački jezik.¹³ U spomenutom djelu pisac razmatra dodirne točke indijskih vjerskih sadržaja s grčkim, rimskim i kršćanskim, ostajući uvijek znatiželjnik koji sve gleda s humanističkog motrišta.

Razmišljanja čovjeka i redovnika Vezdina

Budući da je Vezdin podrijetlom, izobrazbom, životnim pozivom pripadao humanističko-prosvjetiteljskom europskom ozračju, mogu nas zanimati njegova razmišljanja o nizu pitanja onodobnoga života. Jamačno je značenje Vezdinova jezikoslovlja potaklo stručnjake na rad oko sanskrta (*Sidharubam seu gramatica Samscredamica*) i prinosa bosonoga karmelićanma znanstvenim jezikoslovnim pitanjima. Među europskim piscima nije bilo sumnja o Vezdinovu prinosu filologiji, ali za jedne je bio izvorni pisac i istražitelj, dok su mu drugi osporavali izvornost. No, već je g. 1797. *J. R. Forster* preveo latinsko Vezdinovo djelo *Systema Brahmanicum* ... na njemački jezik, kako je već spomenuto. U nas je Vezdin još uvijek nedovoljno istražen.¹⁴ U ovom radu nisu uključeni u razmatranje Vezdinovi prinosi jezikoslovlju, nego njegove misli o životu, vjeri, običajima ljudi kojima je stigao kao kršćanski vjerovjesnik, dobronamjerman i otvoren te pripravan za nove spoznaje i razgovore.

a) Dok se mladi Vezdin pripremao za svoje redovništvo (novicijat) i svećenstvo (studij bogoslovlja i filozofije), zapadnoeuropsko općinstvo u skladu s prosvjetiteljstvom svoga vremena i znatiželjom, upiralo je oči prema Istoku, prema Indiji i Kini. Civilizacije spomenutih zemalja poticale su europske uljudbene krugove na skupljanje podataka o dostignućima u velikim narodnim zajednicama. Kitaj je imao prednost pred Indijom: »Prosvjetiteljski je duh s divljenjem gledao na Kinu kao na zemlju visoke političke filozofije

¹³ M. Jauk Pinhak, *Hinduizam u Vezdinovu djelu Systema Brahmanicum*. Most, 10/1990, 247 ss.

¹⁴ U časopisu *Most/The Bridge*, br. 4/1990. (u cjelini posvećen Radoslavu Katičiću u povodu 60. obljetnice života) objelodanjeni su članci Irene Kolbas, Zdravke Matišić, Milke Jauk Pinhak i dr. o I. F. Vezdinu.

¹⁵ M. Jauk Pinhak, *nav. dj.*, 247.

ostvarene u državničkoj tradiciji konfucijanizma. Sve do pred kraj stoljeća vladao je pravi kult Kine.«¹⁵ Tako je bilo i među prvacima duhovnih gibanja onoga doba, ali je *Montesquieu* bio doista skloniji Kitaju,¹⁶ dok je *Voltaire* isticao Indiju kao zemlju stare učenosti (učenje o selidbi duša, duhovnosti i sl.).¹⁷ I utemeljitelj Družbe Isusove, negdašnji časnik, a zatim general crkvenog reda Ignacije *Loyola* piše naputak u jednom svome pismu:

»Neke vodeće osobe, koje su ovdje u Rimu čitale s velikim zanimanjem pisma iz Indije, u više su navrata tražile da nešto treba pisati i o kozmografiji tih krajeva, u kojima naši ljudi žive. Oni žele znati, kako dugi su dani ljeti i zimi, kada počinje ljeto, kreće li se sjena nalijevo ili nadesno. Konačno, ako ima stvari koje se mogu činiti iznimnim, neka to bude zapisano.«

Isusovci su, naime, bili uključeni u vjerovjesničke poslove na Istoku pa je Ignacije *Loyola* bio i znatiželjan i zabrinut za pripadnike svoje družbe koji su djelovali u dalekim zemljama.

Vjerovjesnička služba nametnula je misionarima potrebu učenja domaćih jezika (govora) puka kojemu su stizali. Pisma, rukopisi i druga građa koja je stizala u europske zemlje s Istoka dugo su ležali u velikim, bogatim i samostanskim knjižnicama. Ali postupno otkrivena građa pomogla je europskoj javnosti upoznati Indiju. Stvorilo se pače mišljenje da je Indija čudoredno i uljudbeno nadmoćna Europi.

Ako su nekoć učenjaci i filozofi putovali u Indiju, zemlju drevne učenosti, zbog životne pouke, vlastite izgradnje (*pour s'instruire*), onda i put Ivana Filipa Vezdina na indijsko područje treba promatrati u osobnoj želji da što bolje i potpunije upozna tlo na kojem je stvoreno kastinsko uređenje, čudnovati obredi i običaji, brakovi bez djece, nedodirljivost, spaljivanje udovica i sl.¹⁸ Relativno mlad, Vezdin je uz vjerovjesničku gorljivost ponio sa sobom silnu znatiželju da upozna i prepozna slojevitost indijskih vjerskih raspoloženja i učenja koje je trebalo dobro i jasno razlikovati od pučkih običaja (često praznovjernih). Već je spomenuto u ovom radu da je Vezdin stekao i prihvatio humanističko-prosvjetiteljsko uporište za promatranje svijeta, ali je bio i dobro poučen u rimskoj i grčkoj povijesti, vrstan znalac klasičnih pisaca. »Vezdan je bio vrlo učen, dobro je poznavao i često kritički ocjenjivao izvore iz kojih je učio.«¹⁹

¹⁶ (Charles de Secondat) Montesquieu, *De l'esprit des lois*, Paris, 1748.

¹⁷ (François Marie Arouet Voltaire: *Oeuvres Complètes (...). Essai sur le moeurs*, I. Paris, 1817.

¹⁸ E. Windisch, *Geschichte der Sanskrit-Philologie und indischen Altertumskunde*, I. Strassburg, 1917, 1–22.

¹⁹ M. Jauk Pinhak, *nav. dj.* 254.

b) Vezdina je osobno (kao redovnika, vjerovjesnika i znanstvenika) poticala na razmišljanje dopuštena usporedba indijske i europske mitologije, poglavito vjerovanja i bogoslužni običaji. U općim već spomenutim europskim filozofskim raspravama o naravi indijskih religija i društava Vezdin je pridonio razmišljanjima:

1. o *Bogu* kojemu je priznavao stvoriteljsku moć, gospodstvo nad životom i smrti, nad vremenom i vrednotama. Učeni *carmelita discalceatus* u svome djelu *Systema Brahmanicum* (1791) ostaje dosljedan vjernik, ali otvoren za nove spoznaje koje su mu ponudili suvremeni indijski izvori i bilješke. Prihvaćajući veliko indijsko leksikološko djelo *Amarasimha* (imena bogova, zvijezda, elemenata, znanosti, boja, zemlje, svijeta, planina, rijeka, drveća, biljaka, ljudi, životinja, kasta, obreda, poljodjelskih poslova i dr.)²⁰ Vezdin je posjedovao tri rukopisa spomenutog klasičnog rječnika sinonima: jedan je on osobno prepisao, drugi je pak *omni auro pretiosus* prepisao Johann Ernst Hanxleden.²¹

Kao osoba zreloga, prosvjetiteljskog stoljeća Vezdin razmišlja o Bogu, ne namećući nikome svoju vjeru, svoje razmišljanja niti pravila svoga osobnog ponašanja. Ali svaku pojavu uspoređuje s fenomenima sličnim ili srodnim, željan uvijek protumačiti ih, posebice utvrditi (definirati) njihov odnošaj i međusobnu ovisnost, smjer utjecaja. No, želi također sve uokviriti u povijesna zbivanja. Pisci mu priznaju da je u tome »doista briljantan i uglavnom ne pretjeran.«²²

Monoteizam Vezdina ne priječi shvatiti pravu narav hinduističkog mnogoboštva, pače pozivajući se na *vetus historia Indica (Sambhavam/Purānam)*, na prve strofe u njima, tumači da se u njima izriče štovanje *versus unum verum Deum infinitum omni sapientia repletum (Parabrahma)*.²³

Među mitološkim temama u knjizi na početku je *trimūrti*: Brahman, Višnu, Śiva, koji po njegovu mišljenju predstavljaju zemlju, vodu i oganj. Vezdin raspravlja o atributima pojedinih bogova (u *Amarasimhi*) i uspoređuje ih s onima iz grčke i rimske mitologije. Primjerice *Śiva* je isto i što *Oziris* (Bacchus), *Krṣṇa* je *Apolon*, *Lakṣmi* je *Cerera*, *Sarasvatī* je *Minerva*, *Budha/Buddha* (kao deveta inkarnacija Višnuja) jest *Merkur*. Spominjući *trimūrti* Vezdin je naziva *Trinitas Indica* i tumači funkcije bogova u stvaranju, održavanju i razaranju. Ipak jasno piše *Trinitas haec nihil cum Trinitate Christiana commune habet*.²⁴

²⁰ Paulinus a s. Bartholomeo, *Sidharubam seu Grammatica Samserdamica*. Romae, 1790, 62.

²¹ *Isto djelo*, str. 13.

²² M. Jauk, Pinhak, *nav. dj.*, 255.

²³ I. F. Vezdin, *Systema* (...). 64.

²⁴ *Isto djelo*, 279.

Vezdin je krenuo u Indiju kao kršćanski vjerovjesnik, ali bez ikakvih skrivenih misli o »poganima« ili »neznabošcima«. Umjesto toga ponio je u svome biću puno razumijevanje, širinu pomirbenih raspoloženja (kako je već spomenuto). On cijeni brahmansku učenost, jer su brahmani tijekom tisućljeća pronosili (i prenijeli) indijski jezik i predaju. Nema u Vezdinovu djelu teoloških rasprava, ali priklanja se humanističko-prosvjetiteljskim usporedbama indijske mitologije s klasičnim grčkim, rimskim pa i kršćanskim. U takvu razmišljanju Vezdin nije bio usamljen, pa je držao da su indijska učenja starija od židovskih i kršćanskih. Filozofska učenja starih grčkih mislilaca jamačno potječu (ili se naslanjaju) na indijska (William Jones,²⁵ Voltaire i dr.) misli Vezdin, ali ne raščlanjuje postavke; nije izvorno njegova misao, ali prihvaća je i priznaje nadmoć hinduizma nad kršćanskim učenjem o budućem životu.

2. *Ljudima*, koje je susretao, s kojima se upoznao i kojima je trebao naviještati jednobožačku vjeru i poučavati ih novom ponašanjem Vezdin pristupa mirno i o njima mirno prosuđuje. U djelu *Viaggio alle Indie orientali* (Roma, 1796) predstavlja svijet s kojim je za vjerovjesničke službe živio:

»U Malabaru žive indijski idolopoklonički domoroci, muslimani, kršćani, židovi. Židovi i muhamedanci su došljaci i tuđinci, a kršćani dijelom došljaci, dijelom domoroci. Prevladavajuća je vjera idolopoklonstvo, pradavno u tim zemljama; židovi, kršćani, muhamedanci nisu progonjeni, javne hramove i crkve imaju bez ikakve zapreke dok ostavljaju na miru glavnu vjeru ili građansku vlast koja je neznabožačka, domaća indijska, neograničena, samovladarska. Kršćani su sv. Tome plemići i dio su državnoga ustrojstva: stupaju u javne službe i tvore neku vrst kršćanske republike u crkvenim poslovima. Kralj što sada vlada neznabožački je vladar Rāmavarma, kralj je Cochina, a pripada lozi 'Perumpadapil', jednoj od prastarih malabarskih obitelji.«²⁶

Može se učiniti nejasnoćom u navodu Vezdinovu idolopoklonstvu i neznabožastvu, ali ljudima, puku, općinstvu pisac pristupa s dobrim, dobrohotnim raspoloženjem: »Eto pravoga razloga zbog kojega Malabar nikad nije bio osvojen. Onamo nikad nije kročila ni grčka, ni tatarska, ni mogulska, ni arapska noga osim po trgovačkom poslu, a domaći su idolopoklonički kraljevi već tijekom zadnjih triju tisućljeća uvijek gospodarili tim predjelima.«²⁷

Prastanovnici Malabara održali su se netaknuti, nepatvoreni ili barem znatno izvorniji nego u drugim indijskim predjelima i pokrajinama. U VIII. poglavlju svoga djela *Viaggio (...)* Vezdin iscrpno piše o *Maláyáli*, pučanstvu, veleobrtu i upravi; za njega je spomenuto područje »još uvijek dosta na-

²⁵ W. Jones, *A Study in eighteenth Century British Attitudes to India*. Cambridge, 1968.

²⁶ I. F. Vezdin, *Viaggio alle Indie orientali*. Roma, 1796, pogl. VI (hrvatski prijevod Mate Križmana u časopisu *Most/The Bridge*, 4/1990, 239).

²⁷ *Isto djelo*, ondje (*Most ...*, 237)

pučeno«, a brahmansko pučanstvo hrani se rižom, mlijekom, voćem, povrćem, kokosovim uljem, u temeljima društvenih odnošaja je jednoženstvo i ljubav prema potomstvu, brahmanke su »prekrasne«, dugih kosa i crnih očiju, vitka i razvijena tijela, peru se dva puta dnevno, no brak i bolesti poslije tridesete godine »obično ih obore«.

Vezdin veoma dobro skuplja podatke o ljudima: »Okretni su, žustri, blage ćudi, oštromni, ljubitelji slikovitih izraza i načina govora, otmjeni su kad govore, opsežni u razgovorima, silno odugovlače kad odlučuju o poslovima, znatiželjni kad istražuju, oštromni u shvaćanju, skromni u govoru, nesigurni u izričaju, lako obećaju, teško održe riječ...«²⁸

Istražitelju i čitatelju Vezdinovih djela nametnut će se spoznaja da je u središtu piščeve pozornosti čovjek, Indijac koji živi na svome tlu »od pradavnih vremena«, jer u *Systema Brahmanicum* svoje podatke (popis predmeta i slika u muzeju *Velletriju*) raspoređuje u tri cjeline: u *liturgia* (1–73), *mythologia* (74–206) i *cultus civilis* (213 do kraja knjige),²⁹ ali se radi o cjelini – o cjelovitom prikazu hinduizma. Treba pripomenuti da knjiga ima svojih nepotpunosti, nepouzdanih podataka, ali rječnik, stilizacija, pa i usporedbe, potvrđuju Vezdinovu ne samo snošljivost nego i dobrohotnost, blagonaklonost prema puku kojemu je upućen propovijedati kršćanstvo. Dobro je pripomenuto da Vezdin na jednom mjestu nudi skupljene podatke, »koje nitko drugi nije zabilježio«.³⁰ Čitatelj će možda lakše pročitati *Viaggio* nego *Systema*. No, tko bude tražio dublje misli, raščlambe mudroslovnih zasada i tvrdnja, neće biti zadovoljan. Vezdin – čini mi se – još uvijek čeka strpljivoga i upornoga prosuditelja.

3. Jezikoslovci su posebice zahvalni Vezdinu za *Sidharubam seu gramatica Samscrdamica (...)*,³¹ djelo koje je prva tiskana sanskrtska slovnica. To je djelo uporno, tvrdoglavo branio, ističući izvornost svoga djela rađenog prema južnoindijskim vrelim: No, djelo *De antiquate et affinitate linguae zendicae (...)*,³² objelodanjeno osam godina nakon sanskrtske slovnice, kao da je obrana njegova poznavanja i znanja staroindijskih jezika, a posebice je to prva studija o srodnosti indoeuropskih jezika. Prelistavanje Vezdinove sanskrtske slovnice nameće nekoliko misli: pisac je različito prihvaćao svoju životnu vjerovjesničku službu i želio je govoriti s ljudima, domorocima njihovim jezikom; nije se zadovoljio samo površnim učenjem jezika, nego je svoju želju i znatiželju proširio temeljitim jezikoslovnim učenjem. No, čini se da je nutarnja duhovna struktura piščeva željela naći put do ljudi dobre volje širom svijeta: isticao je,

²⁸ *Isto djelo*, ondje, str. 245.

²⁹ I. F. Vezdin, *Systema Brahmanicum* – usp. *Index*.

³⁰ Z. Matišić, *Od Vezdina do Vezdina*. Most, 4/90, 216.

³¹ Usp. bilj. 20.

³² Usp. popis djela.

naime, srodnost jezika, indoeuropske korijene, upućivao na razvoj riječi i njihovu srodnost (i sličnost). Već je spomenuto da Vezdinu pripada prvenstvo i zasluga za poznavanje i tumačenje staroindoeuropskog jezika. Vezdin je doista pionir u istraživanju srodnosti indoeuropskih jezika. Jamačno će indiolozu u našoj Domovini naći još puno građe za istraživanje i tumačenje.

Završne misli

Gradišćanski Hrvat iz Donje Austrije (iz Cimova), poznat među znanstvenicima, poglavito među znalcima sanskrta i malayalama, Ivan Filip Vezdin kao bosonogi karmelićanin pošao je na Malabarsku obalu propovijedati kršćanstvo, ali je krenuo na put okrijepljen znanjem i ljubavlju prema ljudima. No, njegova su djela nastala nakon povratka iz Indije, u vrijeme prosvjetiteljskog ozračja u Europi.

Vezdin je napisao djelo značajno za crkvenu povijest: *India Orientalis Christiana* (Roma, 1794), ali nije napisao pobožno ili nabožno djelo. No, Vezdin je razmišljanjima o skupljenim podacima i životnim iskustvima napisao temeljne knjige o svijetu o kojemu se u »staroj Europi« malo znalo. U svojim pak razmišljanjima Vezdin je sačuvao prisebnost i humanost. Trebat će dobre volje i upornosti da ga se u cijelosti prouči i o djelima izrekne presudba.

POPIS RADOVA I. F. VEZDINA³³

A. Tiskana djela

1. Sidharubam, seu Grammatica Samscrdamica, Rim, Congr. de Prop. Fide, 1790.
2. Centum Adagia Malabarica cum Textu Autographo et Versione Latina. Rim, Fulgoni, 1700.
3. Systema Brahmanicum, Liturgicum, Mythologicum et Civile, ex Monumentis Indicis Musei Borgiani Velitris. Rim, Fulgoni, 1791.
4. Examen historico-criticum codicum indicorum Bibliothecae S. Congregationis de Propaganda Fide. Rim, S. Congr. de Prop. Fide, 1792.
5. Musei Borgiani Velitris Codices manuscripti Avenses, Peguani, Sciamici, Malabarici, Indostani, animadversionibus historico-criticis castigati et illustrati, accedunt Monumenta inedita, et Cosmogonia Indico-Tibetana. Rim, Antonio Fulgoni, 1793.

³³ Bibliografija Vezdinovih djela sastavljena je prema raspravama u glasilima Reda bosonogih karmelićana, prema spoznajama skupljenima na znanstvenim skupovima u Beču, Grazu i Regensburgu i na temelju objavljenih rasprava o Vezdinu i njegovu radu.

6. Scitismo sviluppato in risposta alla Lettera del Sig. Conte Castone della Torre di Rezzonico sui monumenti Indici dei Museo Borgiano di Velletri. In fine: Roma, 9. Apr. 1793 dal Convento della Scala. Rim, Fulgoni, 1793.
7. India Orientalis Christiana, continens foundationes ecclesiarum, seriem Episcoporum, missiones, schismata, persecutiones, Reges, viros illustres. Rim, Salomoni, 1793.
8. De veteribus Indis Dissertatio, in qua cavillationes auctoris Alphabeti Tibetani castigantur. Rim, Fulgoni, 1795.
9. Viaggio alle Indie Orientali umiliato alla S. di N. S. Papa Pio VI. Rim, Fulgoni, 1796.
10. Amarasinha, sectio Prima de Coelo ex tribus ineditis Codicibus Indicis. Rim, Fulgoni, 1798.
11. Musei Caesarei Vindobonensis Nummi Zodiacales animadversionibus illustrati. Beč, nakl. Joh. Georg Binz, 1799.
12. De codicibus Indicis Manuscriptis R. P. Joannis Ernesti Hanxleden Epistola ad R. P. Alexium Mr. a S. Jos., Carm. Exc. Beč, Alberti. 1799. Quart.
13. De Antiquitate et Affinitate Linguae Zendicae, Samscrdamicae Germanicae, Dissertatio. Padova, Seminarski tisak, 1799.
14. Mumiographia Musei Obiciani. Padova, 1799.
15. Monumenti Indici del Museo Naniano illustrati. Padova, 1799.
16. Jornandis Vindiciae de Var Hunnorum. Rim, Fulgoni, 1800.
17. De Latini Sermonis Origine et cum Orientalibus Linguis connexione. Dissertatio. Rim, Fulgoni, 1802.
18. De Basilica S. Pancratii Martyris Christi extra urbis moenia Disquisitio. Rim, Fulgoni, 1803.
19. Vyacarana seu locupletissima Samscrdamicae linguae institutio in usum Fidel Praeconum in India Orientali, et virorum Litteratorum in Europa adornata. Rim, Prop. fide, 1804.
20. Vitae Synopsis Stephani Borgiae S. R. E. Cardinalis, et S. Congregationis de Propaganda Fide Praefecti, Rim, Fulgoni, 1805.
21. Alphabetica Indica, id est Granthamicum seu Sanscrdamico-Malabaricum, Indostanum seu Vararense, Nagaricum vulgare et Talinganicum. Romae 1791, in 8. Typ. S. Congre. de Prop. Fide.

B. Neobjavljena djela

1. Lettera sud monumenti Indici del Museo Borgiani, illustrati dal P. Paulino ... (sine loco et anno, 8°, 25 pag.)
2. Bibliotheca Indica referens CCCXIII. Codices Indicos MSS. Rim, 1803.

3. Dissertatiuncuta historico-critica in Linguam Samscrdamicam vulgo Samscret. Praefatio in Grammaticam dictam Linguae Samscrudanae, in qua existentia, praestantia, antiquitas, Maternitas hujus Linguae ostenditur et Libri alliqui in ea scripti recensentur. 700.
4. Animadversiones, monumenta, lectiones, notamina varia ex M. S. S. codicibus ac libris (indianis) collecta, et memoriae juvandae heic digesta. 1791.
5. Compendium Grammaticae Grandonicae seu Elementa linguae Samscrdamicae. – Examen Conscientiae lingua Malabarica – Brevis Catechismus I. M. – Alphabetum Syro-Chaldaicum – Exercitationes in eadem lingua. – Lexicon breve Chaldaicum. – Grammatica Tamulica P. Beschi aucta.
6. Historica Vetus Indiae seu liber Mah'abharada, vel Bharada, celeberrimus inter Gentiles Indos, idiomate vulgari malabarico, Malabar, 1777.
7. Theologia Moral. Sobre as ordens, Baptismo, Simonia, censuras Ecclesiasticas, Sacrificio de Missa, Confissoes, Confirmacao etc., por uso do Seminario de Varapoli. 1786. Seu Theologia Moralis lingua Malabarica composita a P. Paulino, quae ex decreto S. Congr. de Prop. Fide edi debet.
8. Grammatica linguae »Samscrit«, 1782.
9. Observationes geographicae, Topographicae, historicae, Criticae in Missionem Malabaricae et Christianos S. Thomae nuncupatos, factae et conscriptae per F. Paučinum ... Malabaricae 1785.
10. Grammatica Syro-chaldaica ex variis libris congesta. 1784.
11. Cathalogus expensarum, nec non alia notatu digna circa iter Indicum. Fr. Paulini a S. Barthol. Carmelitae Discalceati, Missionarii Apostolici Malabaricae 1774.
12. Miscellanea indica, continet 1. Alphabetum Samscr. et Arithmetica Malabarica – 2. Alphabetum Malabaricum – 3. Nomes das terras e senhores ... Malabar. – 4. Grammatica Moura, Talinga, Javanese. Lettere gotiche dell'Isola Formosa e Maniglia. – 5. Dictionarium Mogolitanum seu Indostanum. – 6. Notulae quaedam studia linguarum Indicarum respicientes. – 7. Relazione dell'operato dal P. F. Geminiano di S. Ottavio nel suo Governo cioe dalla partenza del fu P. F. Bonifacio Varm. Sc. sin ai Maggio del 1752, in che lascio la Costa del Malabarre da presentarsi all'Ilmo Mons. Arciv di ... Secr. d. S. Congr. di Prop. F. – S. Relation topographique, politique et religieuse de la Cote Malabare par F. Paulin de S. B., l'année 1780.
13. Grammatica Grandonica Regi Travancoridis dicata. 1782.
14. L. Celeberrimum poema Maga Samscrdam. – 2. De sex divinis attributis Carmen sermone Malabarico-samscrdamico contra Polytheistas Indos. – 3. Vita S. M. Theresiae a Jesu versibus Samscrdamico-Malabaricis composita a P. Paulino. 1783.

15. Liber pro exercitiis spiritualibus. 1785.
16. Libellus pro Moribundis. Conscriptus in diversis linguis.
17. Diarium Fr. Paulini a S. B. Tom. I. a 1774.
18. Miscellanea Indica a P. P. ... collecta. 1. Hanxleden: Vita Jesu Christi versibus Malabaricis (Mishiháde Pána). – 2. Još jedan primjerak istoga djela. – 3. Recensio historico-critica Codicum Indicorum Bibl. S. Congr. de Prop. – 4. Malabariae Topographia R. P. Joannis Fernandez. – 5. Excerpta varia Malabarica. – 6. Epistola D. Caroli Episcopi Calamensis ad Regem Travancor et Responsum Regis. – 7. Instrumentum ces. sionis Fund. ad ecclesiam Verapoli erigendam. – 8. Texus Malabaricus bez naslova. – 9. Alphabetum Samscrit. – 10. Varia Rescripta regia et modus scribendi regibus ac Ministris Malabariae opera P. Paulini partim composita, partim collecta. – 11. Relazione sulla lingua, i costumi e la Religione dell'India. – 12. Grammatica Malavar-Ingleza e Portugeza-Ingleza para o uso de Sua Majestade el Rey de Travancor. Anno 1784.
19. Diarii, giornali, aneddoti e carte diverse riguardanti principalmente i viaggi di Fra Paolino, del P. Geminiano e del P. Stefano. 12. fasc.
20. Miscellanea ecclesiastica, sermoni etc. 16 fasc.
21. Miscellanea filologica, contenente principalmente appunti per lo studio delle lingue dell'Indie. 19 fasc.
22. Miscellanea Indico-Malabarica. 23 fasc.
23. Lettere di Fra Paolino (1782–1800). 2. pisma upućena njemu. 499 listova
24. Carte importanti per la storia del Malabur e specialmente della Missione Malab. 72 fasc, 543 listova
25. Relatio de Missione Malabarica. Verapoli, 10. veljače 1785.
26. Relacao sobre Missoens Malabar ao Nunzio de Portugal. Verapoli, 14. siječnja 1784.
27. Lettera a S. E. Card. Antonelli, Prefetto della S. C. di Prop F. Verapoli, 20. veljače 1785.
28. Lettera ... Card. Antonelli sulla Missione di Malabar. Verapoli, 10. ožujka 1786.
29. Lettre datée de Brest. 2. listopada 1789. Izvješće o njegovu putovanju i njegovim literarnim planovima.
30. Supplicatio quoad donationem Card. Kollonitz, A. – E. Vindob, pro Catechumenis in Malabar. (1787. ili 1790)
31. Responiones ad interrogationes de Malabaricis christianis. Rim, Scala, 13. siječnja 1798.
32. Miscellanea. (Nat.-Bibl., Scala)
33. Litterae Fr. Paulini (Nat.-Bibl.)

34. *Materialia pro historia domus Verapolitanae O. Carm. in Malabarica. 1785. (Nat.-Bibl., Scala)*
35. *Mappa Geographica Litoris Malabarici et Regnorum adjacentium. 1780. Folio. Nakl. »India orientalis«.*
36. *La carte di Paolino da S. B. in »Bollettino Italiano degli Studi orientali« I. (Firenza, 1876) i Barone »Vita, Precursori e opere di P. Paolino« (Napulj, 1888, str. 196).*
37. *Divya Bidhagn' anam labhippanula sarami, d. i. Via ad acquirendam divinam sapientiam, lingua Malabarica. (Streit, Bibl. Miss. VI, 191.)*
38. *Anzeige, daß die Zigeuner Indianer sind ihre Sprache ein Dialect ist, welcher aus der Samscritsprache entstehet, von P. Paulinus a S. Barth. (In Alter: »Ueber die Samscrdamische Sprache«, Beč, 1799, str. 167/174).*
39. *Correctiones et additamenta P. Paulini a S. B. in opusculo de lingua samscritica (u Alter, str. 183/199)*

Literatura

- G. Barone, Vita precursori ed opere del Padre Paulino s. Bartolome (Filippo Verdin). Vladimir Bazala, Pregled hrvatske znanstvene baštine. Zagreb, 1978.*
- François Bernier, Histoire de la derniere revolution des états du Guand Mongol, dédiée au Roy. Paris, 1670.*
- R. Etiemble, L'Orient Philosophique au XVIIIe siecle Cours professé (...). I. Paris, (1956–1957), II. (1951–1958)*
- E. Windisch, Geschichte der Sanskrit-Philologie und indischen Altertumskunde, I. Strassburg, 1917.*
- Radoslav Katičić, Stara indijska književnost. Zagreb, 1973.*
- Irena Kolbas, Na počecima. Most, 10/1990, str. 63–77.*
- Milka Jauk Pinhak, Filip Vezdin, De latini sermonis origine. Živa antika, 34/198, 4. Skopje, 1984.*
- *Some notes on the pioneer indologist Filip Vesdin. Indologica Taurinensis, 12/1984. Torino, 1984.*
  - *O prijevodima klasične sanskrske literature kod nas. Rad HAZU, svez. 10, 620–626.*
- Zdravka Matišić, Od Vezdina do Vezdina. Most, 10/1990.*
- Ivan Slamnig, Filip Vezdin (1748–1806), pionir evropske indologije. Rad HAZU (JAZU), svez. 10. Zagreb, 1986, 550–554.*

RAZMIŠLJANJA IVANA FILIPA VEZDINA

Sažetak

Nakon pripomena o sažetom životopisu Ivana Filipa Vezdina slijedi pregled njegovog rada. U središtu su rasprave Vezdinove misli o temelju saznanja za boravka na području indijskoga vjerskoga, filozofskog i kulturnog ozračja. Rasprava je izrađena više kao poticaj za široku i svestraniju obradbu Vezdinovih djela nego kao završna prosudba o piščevu prinosu europskoj uljudbi.

IVAN FILIP VEZDIN'S DELIBERATIONS

Summary

Remarks concerning the concise biography of Ivan Filip Vezdin are followed by a survey of his work. The paper focuses on Vezdin's considerations of the basis of knowledge during his sojourn in the religious, philosophical, and cultural realm of India. The treatise is intended as an encouragement for a comprehensive research into Vezdin's work, not as a conclusive evaluation of his contribution to the European civilization.